

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 15. jūlijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 122/2020),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Komerclikuma 169. pantu redakcijās, kas bija spēkā no 2002. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 12. jūlijam, ciktāl tās nenoteica saīsinātu noilguma termiņu prasības par zaudējumu atlīdzību celšanai, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam;

1.2. apturēt Rīgas apgabaltiesas (datums) sprieduma lietā (numurs) izpildi.

2. Komerclikuma 169. pants tā sākotnējā redakcijā, kas bija spēkā no 2002. gada 1. janvāra līdz 2002. gada 14. martam, noteica:

„(1) Valdes un padomes locekļiem savi pienākumi jāpilda ar krietna un kārtīga sabiedrības vadītāja rūpību.

(2) Valdes un padomes locekļi, kuri rīkojušies ļaunprātīgi vai nolaidīgi, par šīs rīcības rezultātā sabiedrībai, tās dalībniekiem un kreditoriem nodarītajiem zaudējumiem atbild solidāri ar visu savu mantu.

(3) Ja rodas strīds par to, vai valdes vai padomes loceklis rīkojies ar krietna un kārtīga sabiedrības vadītāja rūpību, viņam ir pierādīšanas pienākums.

(4) Valdes un padomes locekļi neatbild sabiedrībai un tās dalībniekiem par nodarīto zaudējumu, ja viņi rīkojušies saskaņā ar likumīgu dalībnieku sapulces lēmumu. Tas, ka padome apstiprinājusi valdes rīcību, neizslēdz valdes locekļu atbildību sabiedrības un tās dalībnieku priekšā.

(5) Sabiedrība, pamatojoties uz dalībnieku sapulces lēmumu, var atteikties no prasījuma pret valdes vai padomes locekli vai slēgt ar viņu izlīgumu. Lēmumu var pieņemt ne agrāk kā pēc trim gadiem no prasījuma tiesību rašanās dienas, ja pret to neiebilst dalībnieki, kuri kopā pārstāv ne mazāk par vienu divdesmitdaļu no sabiedrības pamatkapitāla.”

Komerclikuma 169. pants redakcijā, kas bija spēkā no 2002. gada 15. marta līdz 2004. gada 20. maijam, noteica:

„(1) Valdes un padomes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

(2) Valdes un padomes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem, ko tie nodarījuši sabiedrībai.

(3) Valdes un padomes loceklis neatbild saskaņā ar šā panta otro daļu, ja pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

(4) Valdes un padomes locekļi neatbild par nodarīto zaudējumu, ja rīkojušies saskaņā ar dalībnieku sapulces likumīgu lēmumu. Tas, ka padome apstiprinājusi valdes rīcību, neizslēdz valdes locekļu atbildību sabiedrības priekšā.”

Savukārt Komerclikuma 169. pants redakcijā, kas bija spēkā no 2004. gada 21. maija līdz 2017. gada 12. jūlijam, noteica:

„(1) Valdes un padomes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

(2) Valdes un padomes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem, ko tie nodarījuši sabiedrībai.

(3) Valdes un padomes loceklis neatbild saskaņā ar šā panta otro daļu, ja pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

(4) Valdes un padomes loceklis neatbild par sabiedrībai nodarīto zaudējumu, ja viņš rīkojies labā ticībā dalībnieku sapulces likumīga lēmuma ietvaros. Tas, ka padome apstiprinājusi valdes rīcību, neizslēdz valdes locekļu atbildību sabiedrības priekšā.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts noteic: izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Pieteikuma iesniedzējs iepriekš ir vērsies Satversmes tiesā, lūdzot atzīt Komerclikuma 169. panta pirmo un trešo daļu, ciktāl tā neparedz skaidru regulējumu par valdes locekļa civiltiesiskās atbildības robežām, atbilstību Satversmes 90. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam (pieteikums Nr. 103/2020). Satversmes tiesas 2. kolēģija 2020. gada 4. jūnijā ir nolēmusi atteikties ierosināt lietu pēc minētā pieteikuma, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu.

Izskatāmajā pieteikumā ir norādīts iepriekšējam pieteikumam līdzīgs faktisko apstākļu izklāsts, tomēr ir mainījies prasījums un tā juridiskais pamatojums.

Tādējādi izskatāmajā pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, un Satversmes tiesas kolēģijai no jauna ir jāpārbauda pieteikuma atbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām.

5. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to šā lēmuma 1.1. apakšpunktā norādītais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā pamatot, ka tieši apstrīdētās normas neatbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normai izraisa Pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja tieši apstrīdētā norma rada personai pamattiesību aizskārumu un personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs no (datums) līdz (datums) bijis Latvijā reģistrētas kredītiestādes valdes loceklis. Ar tiesas spriedumu (datums) minētā kredītiestāde pasludināta par maksātnespējīgu. Maksātnespējas procesa administrators (datums) cēlis tiesā prasību pret kredītiestādes bijušajiem valdes locekļiem, tostarp Pieteikuma iesniedzēju, par zaudējumu atlīdzību. Prasība par zaudējumu atlīdzību pamatota ar diviem aizdevuma līgumiem, ko šī kredītiestāde noslēdza (gads). Tiesa šai prasībai piemērojusi vispārējo Civillikuma 1895. pantā noteikto 10 gadu noilguma termiņu un, citstarp pamatojoties uz Komerclikuma 169. pantu, minēto prasību apmierinājusi.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka jēdziens „aizskar” ietverts Satversmes tiesas likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no *actio popularis* jeb sūdzības vispārības labā (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*). Personas pamattiesību aizskārums parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām, tai ir piemērota. Tomēr

pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts arī gadījumos, kad apstrīdētā norma personai nav piemērota, bet pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārlicināties par aizskāruma esamību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības uzskata, ka Komerclikuma 169. pants visās redakcijās, kas bija spēkā no 2002. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 12. jūlijam, neatbilst Satversmes 1. un 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, jo tas nenoteic prasījumiem pret sabiedrības valdes locekļiem komerc tiesību sistēmai atbilstošu noilguma termiņu, tas ir, īsāku nekā Civillikuma 1895. pantā noteiktais.

Tomēr no pieteikuma, tam pievienotajiem dokumentiem un Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas izriet, ka tiesa attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju piemērojusi lietas izskatīšanas laikā spēkā esošo Komerclikuma 169. panta redakciju. Proti, Komerclikuma 169. pantu redakcijā, kas bija spēkā no 2004. gada 21. maija līdz 2017. gada 12. jūlijam (turpmāk – apstrīdētā norma). Tādējādi tās Komerclikuma 169. panta redakcijas, kas bija spēkā līdz 2004. gada 20. maijam, Pieteikuma iesniedzējam nav piemērotas un nav konstatējams tādu apstākļu kopums, kas ļautu Satversmes tiesai pārlicināties par to, ka šīs tiesību normas radītu Pieteikuma iesniedzējam pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. un 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām. Savukārt pieteikums par Komerclikuma 169. panta redakcijas, kas bija spēkā līdz 2004. gada 20. maijam, atbilstību minētajām Satversmes normām neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

8. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo ir pārsūdzējis gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesas spriedumu par zaudējumu atlīdzības piedziņu.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no Augstākās tiesas (datums) rīcības sēdes lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību lietā (numurs) pieņemšanas dienas, tas ir, no (datums). Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 19. jūnijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

9. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota katras tiesību normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

9.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma aspektā par noilgumu aizskar viņam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu. Minētās tiesības ietverot arī tiesības uz saprātīgu noilguma termiņu, kas izskatāmajā gadījumā neesot konstatējams.

Satversmes 92. panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 10. punktu*). Satversmes tiesas judikatūrā konkrētu tiesību izmantošanai noteiktie termiņi tikuši vērtēti kā tās personas, kura vēršas tiesā savu tiesību un likumisko interešu aizstāvībai, tiesību uz pieeju tiesai ierobežojumi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 9. punktu*). Savukārt atbildētājam lietā šādi termiņi nodrošina paļāvību uz to, ka strīda risinājums vēlāk netiks pārskatīts (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu*).

Pēc Pieteikuma iesniedzēja kā atbildētāja civillietā ieskata, viņam ir tiesības uz tādu pret viņu celtās prasības noilguma termiņu, kas ir īsāks par Civillikuma 1895. pantā noteikto. Tomēr pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kā tieši šādas iespējamās atbildētāja tiesības izriet no Satversmes 92. panta pirmā teikuma.

Līdz ar to pieteikuma juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam ir uzskatāms par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

9.2. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētā norma aspektā par noilgumu neatbilst arī Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam. Šo pamattiesību ierobežojumu Pieteikuma iesniedzējs skata kopsakarā ar no Satversmes 1. panta izrietošo labas likumdošanas principu.

Lai pārbaudītu, vai apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums atbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, nepieciešams izvērtēt, vai šis ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam. Lai izvērtētu pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jānoskaidro: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai nepastāv personu pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-25-01 11. un 11.3. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Pieņemot apstrīdēto normu, esot pārkāpts Saeimas kārtības ruļļa 85. panta piektajā daļā noteiktais, neesot izvērtēta saīsinātā noilguma neesamības ietekme uz komercietesību sistēmu, kā arī neesot notikusi likumprojekta apspriešana ar komercietesību ekspertiem. Pieteikuma iesniedzējs arī uzskata, ka prasījuma pret sabiedrības valdes locekļiem pakļaušanai vispārējam Civillikumā noteiktajam noilguma 10 gadu termiņam nav leģitīma mērķa. Turklāt pastāvošāki līdzekļi, ar kuriem sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, proti, noteikt īsāku un komercietesību sistēmai atbilstošu noilguma termiņu.

Satversmes tiesa ir vairākkārt uzsvērusi, ka par saudzējošāku līdzekli ir uzskatāms nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo

mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

Pieteikumā nav ietverts vērtējums par to, vai ar Pieteikuma iesniedzēja norādīto saudzējošāko līdzekli pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi ir iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē. Pieteikumā nav sniegta juridiska argumentācija arī par to, ka ar šo pamattiesību ierobežojumu personai nodarītais kaitējums būtu lielāks, nekā sabiedrības ieguvums no tā.

Turklāt Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ne katrs procedūras pārkāpums ir pamats uzskatīt, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka tādā gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, būtu pieņemts atšķirīgs lēmums (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.5. punktu*). Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kāpēc viņa norādītie iespējamie labas likumdošanas principa pārkāpumi būtu uzskatāmi par tik būtiskiem, lai apstrīdētā norma tiktu atzīta par neatbilstošu Satversmei.

Līdz ar to pieteikuma juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam kopsakarā ar Satversmes 1. pantu ir uzskatāms par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

9.3. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 90. pantam.

Satversmes 90. pants ietver valsts pienākumu radīt mehānismu, kas nodrošina personu informētību par tiesisko regulējumu un tā saturu. Savukārt personai ir subjektīvās publiskās tiesības tikt pienācīgi informētai par tās tiesībām un arī pienākumiem. Satversmes 90. pantā ietverti tiesību normu kvalitātes kritēriji, atbilstoši kuriem ikvienai tiesību normai jābūt pieejamai, kā arī pietiekami skaidrai un paredzamai. Tikai tāds priekšraksts, kas citstarp atbilst visiem tiesību normas kvalitātes kritērijiem, var tikt atzīts par vispārsaistošu tiesību normu, proti, būt apveltīts ar juridisko spēku (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*).

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētā norma nav pietiekami skaidra un paredzama, jo tiesību doktrīnā un judikatūrā nav bijusi vienprātība par noilguma termiņu prasības par zaudējumu atlīdzību celšanai. Turklāt likumdevējs vēlāk apstrīdēto normu esot grozījis, skaidri nosakot noilguma termiņu – pieci gadi.

Atšķirīgi viedokļi tiesību zinātnieku un tiesu radītās judikatūras vidū vien neliecina par tiesību normas skaidrības trūkumu (*sal. sk.: Satversmes tiesas 2020. gada 5. maija lēmuma par atteikšanos ierosināt lietu (pieteikums Nr. 75/2020) 7. punktu*). Arī tas vien, ka tiesību normas vēlāk grozītas pats par sevi nenozīmē, ka iepriekš tās nebūtu bijušas pietiekami skaidras (*sal. sk.: Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18. punktu*).

Līdz ar to pieteikuma juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 90. pantam ir uzskatāms par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

10. Ievērojot to, ka lieta Satversmes tiesā nav ierosināma, šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādītais lūgums ir atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 122/2020).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Ineta Ziemele